

ترسیم هندسی:

واژه هندسه (Geometry) از دو واژه ی **Geo** به معنای زمین و **metry** به معنای اندازه گیری آمده است. مصری ها اولین کسانی بودند که از هندسه برای کشاورزی و ساختن منابع و ابزار ها استفاده می کرده اند. در این بین ترسیم اشکال هندسی یکی از مهمترین قسمت های هندسه بوده است.

این فصل به دو بخش ترسیم های هندسی و استدلال تقسیم می شود.

الف- ترسیم های هندسی

- ✓ مقدمات رسم
- ✓ خواص نیمساز و ترسیم آن
- ✓ خواص عمود منصف و ترسیم آن
- ✓ رسم خط عمود و موازی

مقدمات رسم:

در ترسیم های هندسی از پرگار و خط کش و نقاله استفاده می کنیم.

نکته: الف- می دانیم با داشتن دو نقطه از یک خط معین می توان یک خط را رسم کرد پس خط کش تنها ابزاری برای وصل کردن نقاط به یکدیگر و رسم خط می باشد.

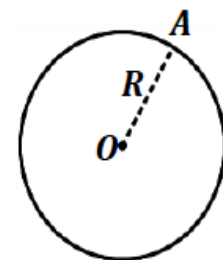
ب- برای رسم کردن تمام نقاطی که از یک نقطه فاصله ی یکسان دارند از پرگار استفاده می شود.

فاصله:

کوتاهترین مسیر بین دو نقطه یا دو شکل را فاصله بین آن دو می گوئیم. در هندسه این کوتاه ترین مسیر همان پاره خط بین دو نقطه است.

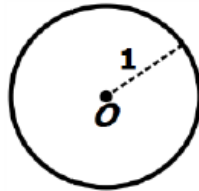
دایره:

مجموعه نقاطی که از یک نقطه ی ثابت به فاصله ی معلومی مانند **R** هستند، دایره نامیده می شود. **O** را مرکز و **r** را شعاع دایره می نامیم.

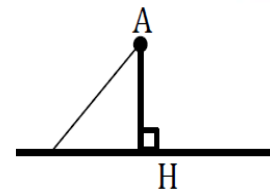
مثال: مجموعه نقاطی را مشخص کنید که فاصله ی آن ها از یک نقطه برابر ۱ است.

یک نقطه ی ثابت مانند O را در نظر می گیریم . بینهایت نقطه در جهات مختلف O وجود دارند که فاصله ی آن ها تا O برابر با ۱ است . کافیست دهانه پرگار را به اندازه ی ۱ باز می کنیم و دایره ای به شعاع ۱ و مرکز O رسم می کنیم.

فاصله ی یک نقطه از خط:

باید کوتاه ترین مسیر بین نقطه و خط را بیابیم . برای این کار باید پاره خط عمود بر خط و گذرنده از نقطه ی مفروض را اندازه بگیریم.

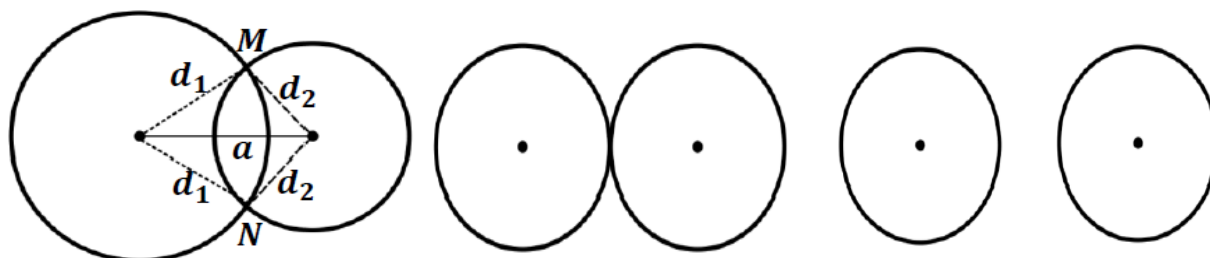

تعیین نقطه ای که از دو نقطه ی ثابت به فاصله های معلوم باشد

فرض کنیم A, B دو نقطه ی ثابت به فاصله a از یکدیگر باشند. برای یافتن نقطه ای که از A به فاصله ی d_1 و از B به فاصله ی d_2 باشد، دو دایره یکی به مرکز A و شعاع d_1 و دیگری به مرکز B و شعاع d_2 رسم می کنیم. نقطه یا نقاط تلاقی دو دایره جواب است.

اگر دو دایره مماس شوند مسئله یک جواب دارد .

اگر دو دایره یکدیگر را قطع نکنند ، مسئله جواب ندارد.

مثال:

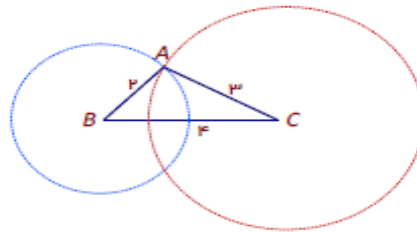
مثلی به اضلاع ۲ و ۳ و ۴ سانتی متر رسم کنید.

پاسخ: پاره خط BC به طول ۴ سانتی متر رسم می کنیم، اکنون به دنبال نقطه ی A با دو ویژگی می گردیم

✓ دایره ای به مرکز B و شعاع ۲ سانتی متر رسم می کنیم

✓ دایره ای به مرکز C و شعاع ۳ سانتی متر رسم می کنیم

محل برخورد دو دایره نقطه ی A می باشد.

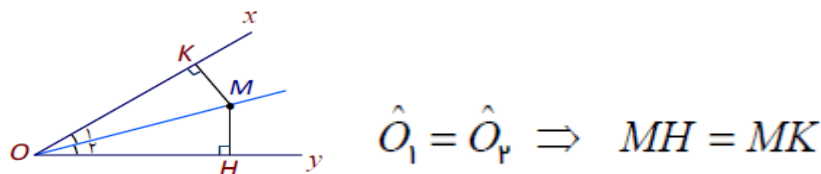
خواص نیمساز و ترسیم آن :

زاویه : دو نیم خط با ابتدای مشترک تشکیل یک زاویه می دهند.

نیم ساز یک زاویه: نیم خطی است که از راس زاویه رسم می شود و زاویه را به دو قسمت مساوی تقسیم می کند.

قضیه: ثابت کنید، اگر نقطه ی M روی نیمساز یک زاویه باشد، نشان دهید فاصله ی M تا دو ضلع آن زاویه برابر است.

راه حل:

$$\left. \begin{array}{l} OM = OM \\ \hat{O}_1 = \hat{O}_2 \end{array} \right\} \xrightarrow{\text{(وز)}} \triangle OMH \cong \triangle OMK$$

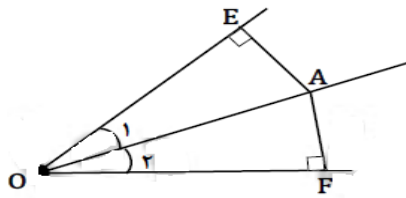
دو مثلث OMH و OMK طبق یکی از حالت های خاص مثلث های قائم الزاویه، یعنی وتر و یک زاویه ی تند، هم

نهشت هستند. بنابراین اجزای نظیر در دو مثلث با هم برابرند و از جمله $MH = MK$

فعالیت:

اگر فاصله ی نقطه ی A تا دو ضلع آن زاویه برابر باشد، آنگاه نقطه ی A روی نیمساز زاویه قرار دارد.

راه حل: نقطه ی A را داخل زاویه O را طوری در نظر می گیریم که فاصله اش تا دو ضلع زاویه مقداری یکسان است، A را به O وصل می کنیم

$$\begin{cases} \overline{AE} = \overline{AF} & (\text{طبق فرض}) \\ \overline{AO} = \overline{AO} & (\text{ضلع مشترک}) \\ \widehat{AEO} = \widehat{AFO} = 90^\circ \end{cases}$$

بنا به حالت وتر و یک ضلع $AEO \cong AFO$ پس $\angle O_1 = \angle O_2$ یعنی نقطه ی A روی نیمساز O قرار دارد.

رسم نیمساز:

زاویه XOY را در نظر می گیریم:

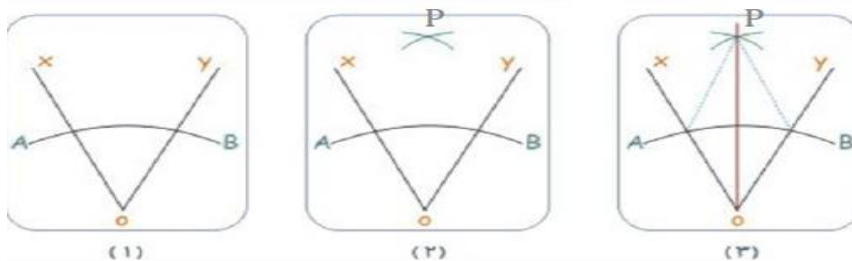
(۱) دایره ای به شعاع دلخواه و به مرکز O رسم می کنیم، نقاط برخورد را A, B می نامیم.

(۲) دهانه ی پرگار را بیشتر از نصف فاصله ی A, B باز می کنیم و دو دایره به مرکز A, B با شعاع یکسان رسم می کنیم، مقطه مشترک را P می نامیم.

(۳) خط گذرنده از O, P را رسم می کنیم.

$$\left. \begin{matrix} OA = OB \\ OP = OP \\ AP = BP \end{matrix} \right\} \rightarrow \Delta AOP \cong \Delta BOP$$

بنابراین دو مثلث بنا به حالت (ض ض ض) هم نهشت هستند، یعنی P روی نیمساز O قرار دارد.

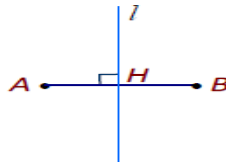

خواص عمود منصف و ترسیم آن:

یک پاره خط مانند AB در نظر می گیریم. عمود منصف این پاره خط، خطی مانند L با دو خاصیت زیر خواهد بود:

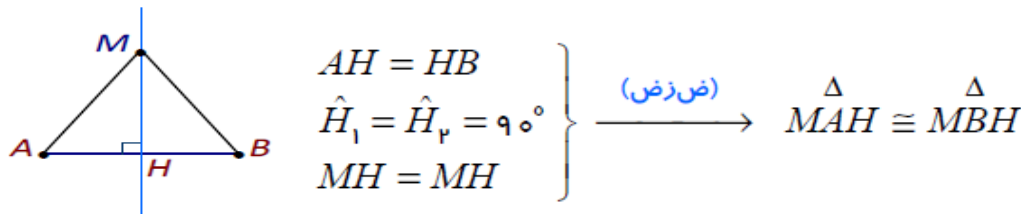
✓ خط L از وسط پاره خط عبور می کند. $AH = HB$

✓ خط L بر پاره خط عبور می کند. $\angle H = 90^\circ$

اگر نقطه ای روی عمود منصف یک پاره خط باشد، فاصله اش از دو سر پاره خط به یک اندازه است.

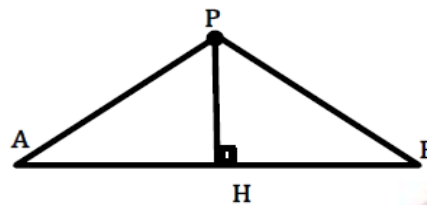
راه حل: نقطه ی M را روی عمود منصف پاره خط AB در نظر می گیریم، نشان می دهیم فاصله ی M تا دو سر پاره خط برابر است. یعنی: $MA = MB$

بنابراین تمام اجزای نظیر در دو مثلث با هم برابرند، یعنی $MA = MB$

اگر نقطه ای فاصله اش از دو سر پاره خط به یک اندازه باشد، آن نقطه روی عمود منصف پاره خط قرار دارد.

راه حل: پاره خط AB و نقطه ی P را طوری در نظر می گیریم که فاصله ی P تا دو سر پاره خط به یک اندازه است. یعنی: $AP = BP$ حال از P به AB عمود می کنیم، پای عمود را H می نامیم.

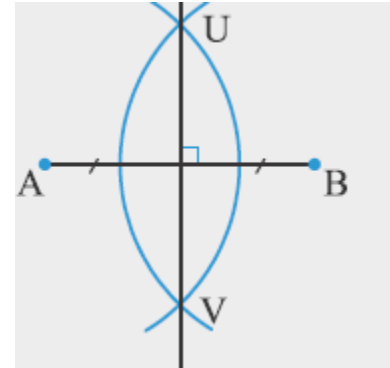
$$\left. \begin{array}{l} PA = PB \\ HP = HP \\ AP = BP \end{array} \right\} \rightarrow \triangle AHP \cong \triangle BHP$$

بناباه حالت وتر و یک ضلع دو مثلث هم نهشت هستند، در نتیجه $AH = BH$ پس P روی عمود منصف AB قرار دارد.

ترسیم عمود منصف یک پاره خط:

یک پاره خط مانند AB در نظر می گیریم.

- ✓ دهانه ی پرگار را به اندازه ی بیش از نصف AB باز می کنیم.
- ✓ یک بار به مرکز A و یک بار به مرکز B کمان می زنیم
- ✓ این دو کمان یکدیگر را در نقطه های U و V قطع می کنند.
- ✓ خطی که از V عبور می کند، عمود منصف AB است.

رسم خط عمود بر یک خط از نقطه ی غیر واقع بر آن:

خط d و نقطه T را روی آن در نظر بگیرید.

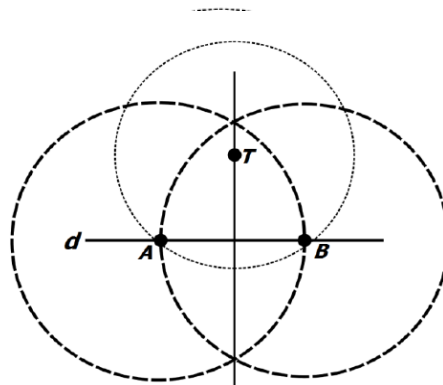
دهانه پرگار را بیشتر از فاصله T تا خط d باز کرده و دایره ای به مرکز T رسم کنید.

نقاط برخورد را A و B بنامید.

عمودمنصف پاره خط AB را رسم کنید.

نقطه T از نقاط A و B به یک فاصله است، بنابراین T روی عمودمنصف پاره خط AB و در نتیجه روی خط عمود بر

خط d قرار دارد.

رسم خط عمود بر یک خط از نقطه ی واقع بر آن:

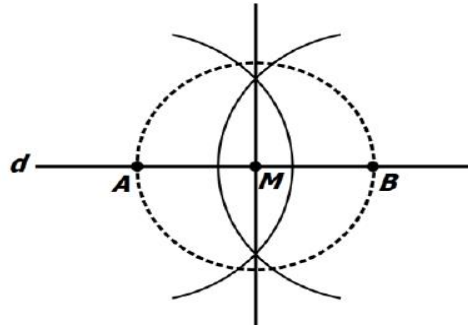
خط d و نقطه M را روی آن در نظر بگیرید.

دایره‌ای به مرکز M و شعاع دلخواه رسم کنید.

نقاط برخورد را A و B بنامید.

عمود منصف پاره خط AB را رسم کنید.

در این صورت خطی عمود بر خط d رسم کرده‌ایم که از نقطه M می‌گذرد.

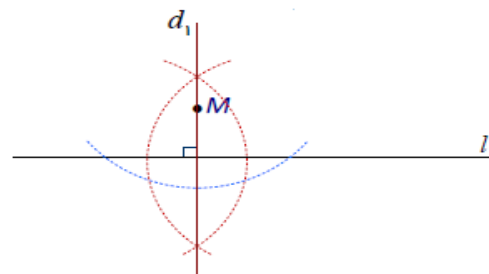
رسم خط موازی:

خط L و نقطه‌ای مانند M را در خارج آن در نظر می‌گیریم، می‌خواهیم خطی از M عبور دهیم که با L موازی باشد.

M

l

✓ طبق رسم خط عمود از نقطه خارج خط یعنی M خط d_1 را بر L عمود می‌کنیم.

✓ اکنون نقطه M روی خط d_1 قرار دارد، طبق رسم خط عمود از نقطه واقع بر خط، خطی مانند d_2 را از نقطه M بر خط d_1 عمود می‌کنیم.

